

Motion till riksdagen

1988/89:Fi503

av Kjell Johansson m. fl. (fp, m)

Statsbidrag som stimulerar entreprenadlösningar i kommunal verksamhet

Många av dagens politiska beslutsfattare växte upp i ett Sverige med färre än 270 000 anställda i kommuner och landsting (så många fanns det 1960). Uppenbarligen gick det bra. Tillväxten i landet var genomsnittligen 4–6 % om året och reallöner och standard steg stabilt och kraftigt samtidigt som t.ex. sjukfrånvaron var låg. I dag är de kommunanställda ca 1,2 miljoner. Det innebär en fullkomligt häpnadsväckande ökning som gjort kommuner och landsting till stora och ibland ganska svårmanövrerade delar i ekonomin. Landets störste arbetsgivare är inte Volvo utan landstinget i Stockholm. I flertalet kommuner är kommunen själv den störste arbetsgivaren. Eftersom kommunerna – i huvudsak – lever på uttaxerade medel har expansionen lett till en stark ökning av skatterna. Löntagarnas prestationsökningar har under senare år många gånger inte gett höjd reallön utan högre skatt.

Denna expansion har bl.a. skett genom att kommunerna har tagit över uppgifter i stor skala från företagen. Siffror från statistiska centralbyråns företags- och arbetsställeregister visar hur antalet anställda för närvarande fördelar sig på privat respektive kommunalt och statligt företagande. Här nedan några exempel på typiska företagarverksamheter där i dag kommunerna och landstingen – tillsammans med staten – spelar en huvudroll.

Näringsbeteckning CFAR-nr	Andel av anställda
Busstrafik	89
Bostadsförvaltning	
hyreshus	70
Väg- och vattenb.	70
Landtransporter	52
Tvätterier	35
Teknisk uppdragsv.	28
Hotell/pensionat	18
Byggnadsindustri	17
Sotning	15

Den sammanlagda omsättningen i Kommunala affärsdrivande verksamheter kan beräknas till ca 100 miljarder per år, varav cirka hälften i bolag eller stiftelser och hälften som egen regi i olika förvaltningar. Inget industriland i västvärlden har låtit regionala offentliga organ ta över en så stor del av de uppgifter som rimligen borde skötas av enskilda företag.

Dessutom har svenska kommuner och landsting expanderat oerhört snabbt på sina "primära" områden, dvs. skola, vård, social omsorg m.m. Även här skiljer vi oss från andra länder där privata inslag är mycket mer vanliga än här.

Kommunala verksamheter är mest monopol och behöver därför inte som ett förstahandskrav vara effektiva. Det beror inte på de kommunala befattningshavarna. De arbetar rationellt men utifrån helt andra förutsättningar än i konkurrensutsatta privata företag. I ett lokalt elbolag sätter man själv taxor som täcker kostnaderna även om dessa skjutit i höjden under många år utan konkurrens. Samma sak gäller t.ex. sophämtning och gatuarbete i förvaltningarnas egen regi. Egenregin är i själva verket den mest utpräglade formen av monopol – så länge ingen kräver att dess kostnader skall korrekt jämföras med andra alternativ. Dessutom, och detta är av stor betydelse, befinner sig den personal som sköter dessa monopol i en miljö där hög produktivitet inte är något förstahandskrav.

I november 1985 publicerade arbetsmarknadsstyrelsen en rapport om den offentliga sektorns arbetsmarknad. Där konstaterades sammanfattningsvis att "med samma medelarbetstid och frånvaro som inom näringslivet skulle antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn varit 220 000 personer färre under 1984".

I en rapport under sommaren 1986 från finansdepartementet presenterades beräkningar baserade på ungefär 70 % av den offentliga tjänsteproduktionen inklusive vissa delar av kommunsektorn. Rapporten visade utvecklingen av produktiviteten årligen i procentuellt genomsnitt:

	1970–1975	1975–1980	1980–1985
Årtlig produktivetsförändring	-1,4	-1,6	-1,5

I det privata näringslivet sker tvärtom ständiga förbättringar av produktiviteten. Ökningen under 1970-talet beräknas ha varit 3,3 % per år. (Man bör dock hålla i minnet att produktivetsförbättringar är lättare att åstadkomma i t.ex. industrin än i de utpräglade tjänstesektorerna.)

Det är nu dags att ta till vara vår nya kunskap om den offentliga sektorns kostnader och relativa ineffektivitet. Den slutsats som bör dras är att kostnaderna måste ner till nivåer som accepteras i våra grannländer och andra jämförbara industriländer. Eljest riskerar Sveriges näringsliv – som är med och bär kostnaderna – inte att bli konkurrenskraftigt i längden.

Enligt den s.k. KEA-gruppen (Kommunalekonomiska arbetsgruppen) i finansdepartementet går kommuner och landsting mot en ekonomisk kris om några år. Om löner och priser stiger i samma takt som nu töms landstingens kassakistor och nya skattehöjningar kan väntas. Sedan 1985 har utgifterna varje år överstigit inkomsterna i den kommunala sektorn. Denna utveckling väntas fortsätta i år och även fortgå nästkommande år om inte spiralen av stigande löner och priser bryts. Dessutom krävs att kommuner och landsting stramar åt sin tillväxt.

Om inte en allt större del av våra samlade resurser skall användas inom monopoliserade sektorer måste åtgärder vidtagas som stimulerar till alternativa verksamhetsformer. Detta kan ske genom att i större utsträckning än i dag låta enskilda entreprenörer få chansen att konkurrera med den offentliga egenregin. Vidare skall uppgifter som inte behöver skötas offentligt kunna privatiseras.

I kommunerna råder kommunalt självbestämmande. Detta skall självfallet vara kvar. Men staten kan stimulera kommunerna till att tänka i andra banor än egenregi genom att se till att statsbidragsbestämmelserna utformas så att de stimuleras till alternativt tänkande. Regeringen bör därför ges i uppdrag att framlägga förslag för riksdagen till ett statsbidragssystem för kommunala verksamheter som stimulerar till användandet av alternativa verksamhetsformer och entreprenadlösningar i de kommunala verksamheterna. Ett inslag i ett sådant statsbidragssystem kan vara att bidrag endast ges om kommunerna använt sig av ett anbudsförfarande i det aktuella statsbidragsfallet.

Mot. 1988/89
Fi503

Hemställan

Med stöd av ovanstående hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ett system med statsbidragsbestämmelser för kommunala verksamheter som stimulerar till användandet av alternativa verksamhetsformer och entreprenadlösningar.

Stockholm den 23 januari 1989

Kjell Johansson (fp)

Göthe Knutson (m)

Siw Persson (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Stig Bertilsson (m)

Gudrun Norberg (fp)

Lars De Geer (fp)